folklor/edebiyat, cilt:21, sayı:84, 2015/4

"ANAYURT OTELİ" VE "DÜNYA AĞRISI"NDA OTEL (S)İMGESİ

Mehmet Baştürk[1]

"Var olanların içinde yer aldığı, tüm sınırlı büyüklükleri içine alan uçsuz bucaksız büyüklük" (Cevizci, 2005:1149) olarak tanımlanan mekân, hem gerçek hayatta hem de eserlerin kurmaca dünyasında en önemli aktörlerden biridir. Romanlarda mekân unsuru, tanıtım veya takdim sorununun ötesinde işlevsel bir özelliğe sahiptir ve romancı mekânı olayların cereyan ettiği çevreyi tanıtmak, roman kahramanlarını çizmek, toplumu yansıtmak, atmosfer yaratmak amacıyla kullanabilir (Tekin, 2009:129). "İster gerçek ister hayali olsun mekân, aksiyona veya zamanın akışına bağlı olarak, kahramanlarla sıkı sıkıya bağlı ve kaynaşmış durumdadır. Mekândaki bir değişme doğrudan doğruya şahıslara ve olaylara da etki eder." (Narlı, 2002:15) Günümüzde üstlendiği sosyal, kültürel anlamlarla ya da yaşantılarla yüklediğimiz yeni anlamlarla sorgulanır hale gelen mekân, zamanın ve coğrafyanın değişimi, kültürel kodlamaların çeşitlemesi ile okumalarımızda sıradan bir zemin olmaktan çok anlamı belirleyen bir aktör haline gelmiştir (Ağaçsapan, 2013:69).

Modern dünyanın simgesel mekânlarından biri otellerdir. Otel, kentleşmeyle karşımıza çıkan sembolik bir mekândır. Anadolu'da modern anlamda kentleşmenin olmadığı dönemlerde konuklar "Tanrı misafiri" kabul edilir ve evlerde, köy odalarında yahut hanlarda veya kervansaraylarda ağırlanırdı. Sonrasında hanlar ve kervansaraylar görevini moderniteyi imleyen otellere bırakır. Oteller, postmodern zamanlarda ise sadece konaklama, barınma mekânı olmaktan çıkar. Tüketim ve hazzın çok yıldızlı tatil mekânlarına dönüşür

"Asri zamanların topografik simgesi" (Batur, 2003a:46) olan oteller yersizliğin, köksüzlüğün, geçiciliğin, yalnızlığın mekânıdır. Bu yönüyle "dünya ağrısı"na maruz kalan, varoluş sancısı çeken, kendine ve topluma yabancılaşan roman kişilerinin anlatımında kullanılan önemli sahnelerden biri olarak karşımıza çıkar. Enis Batur, otel imgesiy-

1 Yrd. Doç. Dr., Bülent Ecevit Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi, mehmetbasturk@beun.edu.tr.

le ilgili olarak şunları söyler: *"Oteller bana var olma* sıkıntısının, varoluş koşulunun *amansızca gelip çarpışının en tipik mekânı olarak göründü hep: Mezarlıklar ne kadar kesin, tartışmasız bir son yer imgesi taşıyorsa, otel de, benim gözümde, geçiciliğimizin o ölçüde kesin bir ara yer imgesini taşıdı ve dayattı: İnsan bir otelde yaşayamaz gibi geldi bana, her ne kadar otelde yaşamayı seçenler, yeğleyenler olduğunu bilsem de, Otel'e ancak ağır ya da acil bir intihar duygusu içinde gelinilir ve yerleşilir* düşüncesi içimde yenilmez bir tanım kazanalı yıllar olmuştur." (Batur, 2003b: 61-62) (Batur'un otel imgesiyle ilgili bu düşünceleri Kitaplık dergisinin 63. sayısında otel dosyası kapsamında yer verilen edebî metinlerde de görülür.[2]) Diyebiliriz ki otel, yirminci yüzyılla birlikte edebiyatın önemli tematik mekânlarından biri haline gelmiştir ve onun merkezinde gelişen bir "otel edebiyatı"ndan bahsedilebilir.

Otelin adeta bir roman kişisine dönüştüğü en etkileyici romanlardan biri, Yusuf Atılgan'ın 1973'te yayımladığı "Anayurt Oteli"dir. Eser, otelin hem kâtipliğini hem de yöneticiliğini yapan Zebercet'in iletişimsizliğini, yalnızlığını, cinsel sorunlarını ve nihayetinde intiharını anlatır. "Anayurt Oteli"nde olduğu gibi otelin, ana mekân olarak kullanıldığı bir diğer roman Ayfer Tunç'un Ocak 2014'te yayımladığı "Dünya Ağrısı"dır. Eser, yazarının ifadesiyle *"iki adamın çektiği bu ağrının kaynağını aramalarını, sonunda kendi toplumsal ve bireysel varoluşlarında bulmalarını"* (Taraf, 21.01.14) anlatır. Bu iki adam, babasının sağlık sorunlarından dolayı İstanbul'dan, yeni kazandığı üniversiteden, dönmek ve oteli işletmek zorunda kalan Mürşit ile otelin daimi müşterilerinden Madenci'dir.

Bu çalışmanın odak noktası iki eserdeki otel (s)imgesinin çözümlemesi olacaktır. Ancak belirtmek gerekir ki her ne kadar Ayfer Tunç romanında bizim gibi iki romanı birlikte düşünenlere Dünya Ağrısı'ndaki otel ile Mürşit'in, Anayurt Oteli ve Zebercet'ten farklı olduğunu, İstanbul'a giden Mürşit'e isim vermeden Anayurt Oteli filmini izlettirip söylemiş olsa da eserler metinlerarasılık bağlamında daha boyutlu değerlendirilebilir: *"Film bir romandan uyarlanmıştı. Bir otel ve kâtibi hakkındaki bu romanı biliyordu ama okumamıştı. Afişin önünde dururken sebebini pek de berraklıkla anlayamadığı bir duygu onu içeri çekmeye, aynı zamanda dışarı itmeye başladı. (...)* Çıkıp gidecekken vazgeçti, normal bir sinema seyircisi gibi gişeden bir bilet ve büfeden bir paket bisküvi aldı, salona girdi. Salon hemen hemen boştu. Önünde sıralanan kırmızı koltuklarda birkaç kişinin sırtını görüyordu. Işıklar söndü, film başladı. Çok geçmeden içini bir huzursuzluk kapladı. Kendi oteline benzemeyen bu oteli, otel *katibinin kendi hayatına benzemeyen hayatını seyretmekten hoşlanmadı."* (DA s.126)

Ana Çizgileriyle Vaka

Anayurt Oteli'nin başkişisi Zebercet ve kâtipliğini yaptığı otel, eserin merkezini oluşturur. Zebercet yedi aylık doğmuş, annesini küçük yaşta kaybetmiş ufak tefek biridir. Otuz üç yaşında karşımıza çıkan Zebercet, şuuraltında taşıyageldiği "yetersizlik/eksiklik/dışlanma/yoksunluk" sorunlarını duyumsar ve "çevre"yle sağlıklı bir iletişim kuramaz.

Zebercet istasyona yakın "Anayurt Oteli"nin kâtibidir. Roman bu bilgiyi verdikten sonra Zebercet'in üç gün önce perşembe gecesi gecikmeli Ankara treniyle gelen kadı-

2 Bu konuda bkz: Kitaplık (2003) S.63, s.46-69.

nın kaldığı otel odasında -eşyalardan hareketle- kadınla ilgili hatırlamalarını ve kadını tekrar görme arzusunu anlatır. Zebercet, kadının bıraktığı odayı olduğu gibi muhafaza eder. Kimselere vermez. Yatakta, yastıkta, havluda, odanın içinde gelmeyen ama beklenen genç kadının havasını solur. Çevresiyle sağlıklı bir iletişim gerçekleştiremeyen ve *"psikiyatrik teşhisler açısından tam bir* şizoid *kişilik yapısı"* (Güleç, 1994:22) gösteren Zebercet, bu kadınla birlikte yaşamanın farkına varır. Yapmadığı işleri yapar. Söz gelimi geceleri odasına gittiği gündelikçi kadını bırakır. Düzenli olarak dört haftada bir gitmesine rağmen günü gelmeden berbere gider. Bıyığını kestirir. Yeni elbise ve ayakkabı alır. Fakat dört gözle dönüşünü beklediği kadın haftası geçmesine rağmen dönmez. Tek tutamağını, arzusunu yitiren Zebercet meyhaneye, tanıştığı bir oğlanla sinemaya, horoz dövüşü seyretmeye gider. Ancak şuuraltında biriken sorunlar bu son olaydan sonra eyleme geçer. Ve sadece cinsel isteğini gidermek için bir obje olarak kullandığı "ortalıkçı kadın"ı nedensiz yere boğarak öldürür. Ardından beklediği kadının köydeki baytar beyin yanına gittiğini, sürekli sarılıp kokladığı kadından kalma havluyu almaya gelen baytar beyin adamlarından öğrenir. Yaşama ümidi tamamen kaybolur. Otele müşteri kabul etmez. Tadilat, temizlik işlerini bahane ederek otele "kapalı" levhasını asar. "*Günlerdir kafasında, yüreğinde gittikçe artan ağırlığı*" (AO s.87) taşıyamaz. Büyük dayısı Nurettin'inin halveti tekkesinde çilesini tamamlamasına on sekiz gün kala çıkması ve sonrasında ölümünü, küçük dayısı Faruk'un genç yaşta kendisini asarak intihar edişini hatırlar. Böylelikle okur, gerçekleşecek olan intiharın şuuraltı köklerini öğrenir. Ardından *"Dayanılacak gibi değildi bu özgürlük"* (AO s.108) diyerek otelin tavanına geçirdiği iple intihar eder. Zebercet sallandığı yatağın üzerine *"donunun sol paçasından fildişi renginde koyuca bir sıvı"* (AO s.108) akıtarak otelden, dünyadan ayrılmış olur.

Dünya Ağrısı'nda[3] vaka, 2012 yılının birkaç aylık süre zarfı içerisinde gerçekleşmesine karşın hatırlamalarla geriye dönük genişler. Yirmi üç bölümden oluşan eser *"Bir süredir rüyasında hep Cumhur'u görüyor."* (DA s.9) cümlesiyle başlar ve *"Cumhur öldü mü kaldı mı bilmiyor."* cümlesiyle biter. Cumhur, romanın başkişisi Mürşit'in unutamadığı günahının azmettiricisidir. Cumhur henüz on iki yaşındaki Mürşit'i, Yaban Mahallesi'nde yaşayan bir hamalın *"yabancılığından, tekinsizliğinden, sapkın inançlarından, şehrin yerlileriyle dalaşmasından"* (DA s.310) rahatsız olan mahalle sakinlerinin, kendi oğlunu taciz ediyor dedikodusunu gerekçe göstererek hamalı linç ederek öldürmesi olayının bir öznesi yapar. Mürşit, elindeki sivri taşla hamalın gözünü çıkarır. (Bundan emin değildir ama öyle olduğunu sanıyor.) Hayatını zehirleyen bu büyük günah onun hafızasının dehlizlerinde hep diri kalır, kâbusu olur ve ona *"Yaşanmışlıktan kurtulmak yok. Toprağa girene kadar takip eder seni olmuş olan."* (DA s.12) dedirtir. Bu olay yazar tarafından vakası sınırlı bu eser için okuyucunun merakını kamçılayan bir düğüm olmuştur. Cumhur'un[4] kimliği ve bitmez tükenmez kâbusların kaynağındaki olayın ne

3 "Dünya Ağrısı" terimiyle ilgili olarak Metin Celal şu bilgileri aktarır: *"Dünya Ağrısı" adını 'weltschmerz' teriminden alıyor. 'Weltschmerz' Almanca bir terim. Sözlük anlamı 'yaşamaktan usanç getirme; pesimizm, bedbinlik, melâl', edebiyat terimi olarak da 'zamane hastalığı'. 'Weltschmerz' terimini ilk kez 1763 – 1825 tarihleri arasında yaşayan Alman Romantiklerinden Johann Paul Friedrich Richter 1827'de yayımlanan 'pesimistik' romanı 'Selina' da Lord Byron'ın hoşnutsuzluğunu, tedirgin ruh halini tanımlamak için kullanmış."* (Celal, 11.02.2014)

4 Dünya Ağrısı'ndaki kahramanların isimleri alegorik olarak okunabilir. Cumhur, şuursuz ve şiddete meyilli "halk"ı; Mürşit, isminin taşıdığı "irşat etme, yol gösterme" eyleminden yoksunluğu; Şükran, "iyilik bilen, minnettar" mütevekkil Anadolu kadınını; kendi özgürlüğünün gasbedildiğini düşünen Mürşit'in oğluna koyduğu "Özgür" ismi ise

olduğu ancak romanın sonunda anlaşılır.

Mürşit'in babası, babasından kalan oteli büyük bir hırsla işletir ve şehrin en iyi oteli yapar. Tam bir dünya adamı olan babası, pragmatisttir. İki kızı bir oğlu olan babasının arzusu, oğlunun kendisinden sonra oteli işletmeye devam etmesidir. Lakin çocukluğundan beri ayrıksı olan Mürşit, istikbalini otelde ve otelin bulunduğu şehirde görmez. Bu noktada ilk kriz, ilkokulu bitirdikten sonra karne hediyesi yerine otelde çalışmama talebinde bulunmasıyla çıkar. Sonrasında daha büyük bir kriz, Mürşit'in üniversite okumak için İstanbul'da felsefe bölümünü tercih etmesiyle gerçekleşir. Babasının *"tahsil edecek başka şey bulamadın mı?"* (DA s.67) sözleriyle karşı çıkmasına rağmen annesinin desteğiyle kerhen razı olan babası ve ailesini geride bırakarak İstanbul'a giden Mürşit'in sevinci kısa sürer ve sonraki hayatını allak bullak edecek, içine saplanan dünya ağrısıyla yaşamak zorunda bırakacak bir olay gerçekleşir. Babası felç olmuştur ve eve bir erkek lazımdır. Baskıya karşı koyamayan Mürşit, babası iyi olur olmaz tekrar dönme arzusuyla ailesinin yanına döner. Hiç hazzetmediği otelin sorumluluğunu üstlenir. Ancak babası felçli olarak on beş yıl yaşar. Her gece ölmekte geç kaldığı için babasına bir yandan küfür ederken öte yandan bunun utancını vicdanında duyar: *"Birbirleri için mecburiyet olan baba oğul, birbirlerinin cezası haline geldi. Mürşit babasının eseri olan oteli işletmek zorunda kaldı, babası da eserinin Mürşit için hiçbir değerinin olmadığını acıyla izledi."* (DA s.68)

Kız kardeşleri evlenmiş, babası ve ardından annesi ölmüştür. Yapacak bir şeyi kalmayan Mürşit, belki içindeki ağrıyı giderir, normal bir insan olabilir düşüncesiyle Şükran'la evlenir. Bir kızı bir oğlu olur. Mürşit'in sorumluluğundaki otel, gitgide parıltısını kaybeder ve ancak kahvehaneye dönüştürülen lobisindeki çay ve tost paralarıyla ayakta durur hale gelir.

Mürşit almak istemediği bir sorumluluğu yüklenir. Olmak istemediği bir şehirde yaşar. Yapmak istemediği bir işi yapar. Kafes olarak nitelediği ailesi, otel ve şehirden gidemez: *"Gidemedi, sonsuzluk içinde kaldı."* (DA s.19) Bu durum ona, o da yaptıkları ve yapmadıklarıyla çevresindekilere acı verir. Ruhuna batan bir bıçakla yaşayan Mürşit istese de normal bir eş, baba, patron olamaz. Otuz küsür yıldır otele ve şehre mahpus, ellili yaşlarda, *"ruhu kanser"* (DA s.23) Mürşit için müsekkin sigara, içki ve Madenci'dir.

Mürşit'in kendini anlatabildiği yegâne kişi otelinde kalan Madenci'dir. Aynı dertleri paylaşan ve kederin ortaklığını eden Mürşit ve Madenci dost olur. Madenci çocuk yaşta annesini kaybettikten sonra sarsılan ve Mürşit gibi iflah olmaz bir ağrıya maruz kalan bir maden mühendisidir. Ağrıdan bir kurtuluş olarak ne onla ne de onsuz olabildiği Arzu'yla evlenir. Fakat mutlu olamaz. Evden ayrıldığı gün Arzu apartmanın on beşinci katından atlayarak intihar eder. Madenci bir gün sonra, bildiği ama eşini incitmemek için sormadığı, konuşmadığı ama eşine sürekli acı yaşatan olayın faili olan Arzu'nun babasının boğazını keserek öldürür. Çünkü babası, öz kızı Arzu'yu kirletmiştir. Ardından kaçan ve farklı yerlerde çalışmaya başlayan Madenci'nin durağı Mürşit'in oteline düşer. Çok iyi dost olan iki arkadaş her gece otelde saatlerce rakı içer ve dertleşir yeri geldiğinde de saatlerce susar. Mürşit'in içinde biriken ağrıyı kelimelerle boşaltarak ("*Anlatmak acıyı gidermiyor, ama uyuşturuyor*". DA s.143) nispeten rahatladığı Madenci, oteli terk etmek

kalıplardan sıyrılma ve özgür bir biçimde kendini gerçekleştirme isteğini yansıtır.

zorunda kalır. Zira olaydan bir yıl sonra polis Madenci'den şüphelenmiş, onu aramaktadır. Ve Mürşit yine ağrısıyla baş başa kalmıştır.

Üç yüz yirmi iki sayfalık romanın hemen her sayfasında karşımıza çıkan kelimeler acı ve ağrıdır. Acı kelimesinin hem niteleyen hem de nitelenen olarak bu sıklık ve yoğunlukta geçtiği başka bir roman herhalde pek azdır. Romanın hülasası Mürşit'in içinin ağrımasıdır. Dünya ağrısına maruz kalmıştır. Acı içinde çöreklenir. Ne yaptıysa başarılı olmaz. Bu ağrı ve acıdan kurtulamaz. Eserin sonunda intihar ederek bu ağrıya teslim olacağını düşündüğümüz ölümü bekleyen Mürşit'i yazar ağrısıyla baş başa bırakır.

I. "ANAYURT OTELİ" VE "DÜNYA AĞRISI"NDA OTEL (S)İMGESİ

Yusuf Atılgan'ın "Anayurt Oteli" ile Ayfer Tunç'un "Dünya Ağrısı" adlı eserleri, "otel" (s)imgesi etrafında karşılaştırma yöntemiyle şu başlıklar altında irdelenebilir:

1. Otel: Roman Kahramanı

Anayurt Oteli'nin arka kapağındaki kısa tanıtım yazısının son cümlesi, *"Türk edebiyatının unutulmaz bir tipi ve unutulmaz bir mekânı"*dır. Arka kapak yazılarında eserde işlenen tip ve karakterlere dair vurguları çokça görmek mümkündür. Ancak bahsi geçen cümlede olduğu gibi tip ve karakterle bütünleşerek "unutulmaz"laşan mekânlara pek rastlayamayız. Kitaba ismini veren Anayurt Otel'i neredeyse eserin yegâne mekânıdır. Tematik işlevi yerine getiren otel, Zebercet ile bütünleşmiş ve Türk romanının unutulmaz mekânlarından biri olmuştur. Anayurt Oteli sadece içinde yaşanılan bir yer değildir. O, aynı zamanda bir roman kahramanıdır. Nitekim Berna Moran, otelin bir roman karakteri olarak sunulduğuna dair şu değerlendirmeyi yapar: *"*Şurası *kesin ki, Keçeciler için yapılmış konağın sonradan otele; otelden, iki kişinin yaşadığı kapalı bir mekana ve kapalı bir mekandan iki ölüyü barındıran bir mezara dönüşünün, romanda, doğumundan ölümüne dek bir karakter gibi izlendiğidir* (Moran, 2008:312).

Otel, tam ismi söylenmeyen -yazarın deyişiyle- bir kasaba ya da kenttedir.[5] Burası 1922 Eylül ayının başlarında Yunanların giderayak yaktıkları eski bir yerleşim alanıdır. Kasaba halkı dağlara kaçmış ve sadece yangını seyretmiştir. Kent geniş sokaklarını, parklarını ve arsalarını bu yangına borçludur. Kentin arkasında dimdik kayalarıyla yükselen bir dağ, önünde ise yeşilli sarılı bir ova vardır. Anayurt Oteli, bu kentte "*istasyonun arkasındaki alandan ana caddeye çıkan sokağın karşısında, eskiden zengin Rumların da oturduğu bir semtte olduğu için yanmadan kalmış yapılardan biri, üç katlı eşraf konağı."*dır. Bu konağı 1255'te (1850) (Bu tarih kapı kemerindeki kabartma yazıdaki *"Bir iki iki delik / Keçeci Zade Malik"* sözleriyle düşülen ebcedden çıkartılır.) Keçeci Zade Malik Ağa yaptırmıştır. Yangından sonra Malik Ağa'nın torunu Rüstem Bey, İzmir'e yerleşince eskiden nüfus kâtibi olan Ahmet Efendi'nin üstelemesiyle konağı otel yapar. Zamanla her kata ayakyolu, odalara lavabo yapılır, salonun, sofaların, odaların

5 Eserde anlatılan Anayurt Oteli'yle ilgili, Atılgan'ın Refik Durbaş'a verdiği röportajda şu bilgiler yer alır: "*Manisa'da 'Anavatan Oteli' diye bir otel vardı. (...) Babamla Manisa'ya her gidişimizde Anavatan Oteli'nde kalırdık. Çünkü otelin sahibi babamın iyi arkadaşıydı. Oteli de Ahmet Efendi ile Zebercet işletirdi. Romandakinin tersine Zebercet babası, Ahmet Efendi oğluydu. Bir gün bu oteli yazma isteği doğdu içime. O sıralar arkadaşlarla Birgi'ye gideceğiz. Gece Aydın'da bir otelde kaldık. Bir otel işte. Kapıdan giriliyor, karşıdan yukarıya çıkan bir merdiven var. Kâtibin yeri de bu merdivenin altında önünde küçük bir masa. Gece arkadaşımla konuşurken 'Yahu' dedim, bu adamın buradaki hayatı ne olabilir? Merdiven altında oturan bir adam. Nasıl bir adamdır bu?"* (Kolcu, 2003:20)

tahta tabanları, merdivenler kalın muşambayla kaplanır. Yıldan yıla o kasaba oteli kokusu da sinince içine eski konak bir otel olur (AO s.10-11): *"Caddeye bakan yüzü aşı boyalı. Üç mermer basamakla çıkılan dışkapı iki kanatlı, yarıdan yukarısı camlı, demir parmaklıklı, kapının iki yanındaki iki büyük pencere de parmaklıklı; öteki katların pencerelerinde parmaklık yok. Kapının üstündeki kemerde koyu yeşil üstüne ak yazılı büyük teneke levha: ANAYURT OTELİ"* (AO s.11) Yazar bu ismin düşman elindeyken belirli bir direnç göstermemiş kasabanın, kurtuluşun ilk yıllarındaki utançlı yurtseverlik coşkusuyla ilgili olabileceğini belirtir.

On iki odalı otelin giriş katında merdivenin solunda sandık odası, kiler, çay odası olarak kullanılan küçük bir oda bulunur ki Zebercet'in babası burayı kullanırken, o babasının ölümünden sonra bu odayı kullanmaz. Merdiven altıyla bu oda arasında yarımay biçiminde tek basamaklı yüksek bir masa ve koltuk bulunur. Koltuğun yanında dar, uzun masada duvara dayalı demir kasa vardır. Salonun görünümü ise şöyledir. *"Dört köşe iki alçak masa, çevrelerinde kara meşin kaplı dörder koltuk; tavandan sarkan kurşun boruların ucunda iki abajur; sağ duvarda Mustafa Kemal Paşa'nın bir boy resmi asılı; merdivene çıkmadan sağda büyük bir kapı; üstünde 1 yazılı. Kapılar, duvarlar fildişi yağlıboya*."(AO s.12) İkinci ve üçüncü katın yerleşimi aynıdır: Solda tek yataklı ve üç yataklı iki oda, sağda ayakyolu, iki ve üç yataklı iki oda. Ve banyo, mutfak, eğri tavanlı iki odanın bulunduğu tavan arası.

Otelin paslanmış, kararmış büyük demir kapısını simgesel anlamda otelin eskiliğine, zamanın dışında kaldığına ve mutsuzlukların yuvasının girişi olduğuna yorabiliriz. Yine sokağın başında bir çam ağacına asılı OTEL levhasının çivilerinden biri kopunca levhanın ok biçimindeki göstergesinin aşağıya dönüp toprağı işaret etmesini yazar *"otelin yeraltında sanısını veriyor insana"* (AO s.12) şeklinde değerlendirir ki bir bakıma Zebercet'in oteli bir yeraltı şehridir.[6] Her ne kadar ana cadde üzerinde olmasına rağmen, şehre aidiyeti Zebercet gibi sınırlıdır.

Otelle ilgili dikkat çeken bir başka bilgi de dört beş defa vurgulandığı üzere caddeden büyük ve ağır arabalar geçerken camların tıngırdaması, otelin titremesidir. (AO 19, 56, 96 vs.) Bu vurguda binanın eskiliği ve çökme tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı şüphesiz ilk başta akla gelir. Osmanlıyı temsil eden konak, Cumhuriyetle birlikte otele dönüşmüştür.[7] Ve ömrünü tamamlamak üzeredir. Fakat bunun yanında toplumsal yapının yozlaşmışlığına, çürümüşlüğüne de uzak bir gönderme olarak okunabilir.

6 Özgür Cangüleç, Atılgan'ın burada severek okuduğu yazarlardan biri olduğu bilinen Dostoyevski'nin Yeraltından Notlar adlı öyküsüne gönderme yaptığını ifade eder ve şu karşılaştırmayı yapar: *"Bilindiği gibi adı geçen öykünün kahramanı 40 yasında, eski bir memurdur ve yeraltı diye adlandırdığı koyu ve kara bir yalnızlık içinde yasar. Acıyı bazen tutkuyla sever, aşağılanmaktan zevk alır. Zebercet'in 'şatosu' olan otel de Zebercet için böyle bir yer(altı)dır. Onun yegâne sığınağı, geçmişi, bugünü, yarını ve mezarıdır; 'gömüldüğü' bu otelden çıkmaz, çıkamaz.*" (Cangüleç, 2006:58)

7 Eserde yer alan mekân ve tarihlerin tarihsel gerçeklikle bağı ve simgesel çağrışımlarıyla ilgili Atılgan şunları söyler: *"Anayurt Oteli'nde Zebercet'in değişimi ile birlikte asıl anlatılan konaktır. Bir dönemdir de bir anlamda…. Keçecizade Malik Ağa vardır, orada konağı yaptıran. Konağın kapı kemerinde söyle yazar: Bir iki iki delik Keçecizade Malik. Arap rakamlarıyla bir iki iki delik 1255 ediyor;* şimdiki *tarihle 1839 (Tanzimat Fermanı'nın ilanı) 1876'da (I.Mesrutiyet'in ilanı) Haşim Bey konağın hâkimidir. Rüstem Bey de 1908'de (İttihat ve Terakki'nin baskısıyla Kanun-i Esasi yeniden yürürlüğe konur. 17 Aralık'ta da Osmanlı Meclis-i Mebusan'ı* açılır*.) evlenir. En sonunda konak 1923'te (Cumhuriyet'in ilanı) otel olur. Ben romanlarımda politik ya da toplumsal durumları böyle telmihlerle geçiştiririm. Bunlar benim toplumsal durumlara bir dokundurmam gibidir."* (Mürşit Balabanlılar'dan aktaran Cangüleç, 2006:57) Bunlara ek olarak Zebercet'in 10 kasımda intihar edişini de düşünebiliriz.

Dünya Ağrsı'nda da, Anayurt Oteli'nde olduğu üzere ana mekân oteldir. Zaten kitabın ön kapağında da sisli puslu çatıların birinin üzerindeki "OTEL" yazısı öne çıkartılmıştır.

Otel mürşit'in dedesi tarafından şehrin ilk oteli olarak dört katlı bir taş binada açılır. Ardından büyük bir hırs ve gayretle işe soyunan babası, burayı şehrin en eski ve en güzel oteli yapar. Mürşit döneminde otel bütün itibarını kaybeder, *"ayak takımının kaldığı berbat bir yer"* (DA s.26) haline gelir. Girişte camlı kapı ve onun üzerindeki çanla konukları karşılayan otelin eşyaları şu şekilde betimlenir: *"Eşya biri zengin diğeri yoksul; ama ikisi de mutlu olamamış iki evin birbirine karışmış artıklarını andırıyordu. Babasının yıllarca oturduğu koyu yeşil kadife koltuk, sadece biri yanan iki bronz aplik, mermer tablalı el oyması ahşap konsol gibi güzel zayıf mobilyalar ile ucuz naylon perdeler, çirkin süsler,, duvarları kapkara ise boğan eski dökme demir soba aynı mekanın içinde aynı zamanı yaşıyordu.* Şükran'ın Mürşit'ten henüz umudunu kesmediği *zamanlarda pencere önüne dizdiği, Kibar'ın her gün mavi plastik bir ibrikle sulamayı iş edindiği, delice büyüyüp birbirine geçen, böylece yaz öğleden sonralarının yakıcı güneşini kesen inadına yeşil çiçekler, yenisi alınınca Özgür'ün lobiye koyduğu, kumandası bozuk tüplü televizyon ve ortası çöküK, rengi kaçmış kanepe lobiyi yoksul düşmüş, mutsuz bir evin oturma odasına benzetirken örtüleri lekeli masalar, dokusuna nikotin işlemiş teneke* kül tablaları, duvara gelişigüzel çakılmış rafta duran okey takımları lobiyi kahvehaneye çeviriyordu. Öyleydi de. Burası hem otelin döküntü lobisi hem mutsuz bir evin oturma odası hem de mahallenin en pespaye kahvehanesiydi." (DA s.26-27)

Mürşit, zamanın üzerinden geçtiği ve nesli çoktan tükenmiş bir zevke ait olan bu hurdaya dönmüş eşyaları, hayatını eline alamadan tükettiğinin en inkâr edilemez kanıtı olarak görür (DA s.27). Anlatıcıya göre otel, sahibi gibi dağınık ve tanımsızdır.

Otelin yıllardır çalışan tek işçisi kimi kimsesi olmayan, pek konuşmayan, ellili yaşlardaki Kibar'dır. *"Yaz kış tütün rengi kalın bir ceket giyiyor. Hayatta nefes almaktan başka hiçbir şeye ihtiyacı yokmuş gibi yaşıyor."* (DA s.30) şeklinde anlatılan Kibar, duygusuzluğu ve iletişimsizliği bakımından Anayurt Oteli'ndeki ortalıkçı kadına benzer.

Otel ismi verilmeyen bozkırın ortasında, etrafı dağlarla çevrili, zamanı geçmiş, insanları yozlaşmış, tek ümidini altın madenine bağlamış *"aşağı yukarı iki caddeyle beş sokaktan ibaret"* (DA s.37) küçük bir şehirde yer alır.[8] Otelin, karşısında bulunan ve birdenbire dikleşen Delidağ, tek güzel manzarasıdır karla kaplı olduğu anlarda.

Zamanla otelin bulunduğu şehir küçülür. Dükkânlar, mağazalar kapanır, işsizlik artar, halk borçlanır. Bir zamanlar yedi otel bulunan şehirde üç otel kalmıştır. Şehrin en iyi oteli Beyazıt'ın oteli, malum işler oteli, sefillikte birinci olan Mürşit'in oteli.

Romanda toplumsal sınıf farkları Mürşit'in ve Beyazıt'ın oteli aracılığıyla verilir. Biri toplumun itip kaktığı, görmezden geldiği fakir fukara, köylü, işçi, işsiz; diğeri *"belediye başkanıyla, valiyle, seçilmiş, atanmış, partici, eşraf kim varsa hepsiyle dost, ye-*

8 Ayfer Tunç bir röportajında otelin bulunduğu şehirle iligili şunları söyler: *"Çin'den Brezilya'ya, Suriye'den Ukrayna'ya dünya üzerinde herhangi bir yerde olsun isterim, çünkü çok küçücük parçaları dışında bu gezegende şiddet gücünü artırarak kol geziyor. Ama bu ülkeye dair bir roman bu. Dolayısıyla metnin iç tutarlığı ve gerçekliği belli bir coğrafyayı işaret eden unsurlar koymamı gerektirdi. Civarındaki merkezlere hem uzak hem yakın, ana karakterin gözünde ıssız ama onun görmediği, yeni tür bir hareketliliği yaşayan bu şehri Orta Anadolu'nun dümdüz ova olmayan herhangi bir yerine koyabilirsiniz. Orta Anadolu'nun kıraç doğası, yeni tamahkar ve tahripkar yaşama biçimi, bu biçimin Anadolu'nun tüm şehirleri üzerindeki yıpratıcı etkisi, her yeri aynılaştırması, törpülemesi, değerleri ezip geçmesi bu roman için aradığım atmosferi sağladı. Ama adıyla sanıyla hangi şehir diye soruyorsanız hiçbiri veya hepsi."* (Vatankitap 14.01.2014)

dikleri içtikleri ayrı gitmeyen" (DA s.44) Beyazıt'ın seçkin konukları. Simgesel şemada Beyazıt'ın oteliyle birlikte aynı değerleri temsil eden bir diğer mekân yine Beyazıt'ın iki müteahhidinden biri olduğu Tuzlukaya Konaklarıdır.

Romanda otel ve şehir imgesi benzer görüntüleri çağrıştıracak şekilde verilir. *"Sokağın lambaları harap otelin ve gecekondu irisi bakımsız apartmanların arkasında kaldığı için avluya herhangi bir ışık düşmüyordu."* (DA s.65) *"Bütün yeşilliği Et Meydanına dikilmiş ve bir türlü büyüyemeyen birkaç fidanla kenar mahallerdeki boş arsaları bürüyen otlardan ibaret olan, ufukları kararmış, parksız, kelebeksiz, arkadaşsız bu şehre ve tel tel* dökülen bu sefil otele tatil yapmaya gelecek değiller." (DA s.110) gibi cümlelerden bu okunabilir. Aslında şehir Mürşit'in otelidir. Beyazıt'ın oteli ve Tuzlukaya Konakları, dışarıdan gelen veya şehirdeki az sayıda varlıklı, ünlü, yetkili azınlığın mekânıdır. Bu seçkin azınlık dışında kalanlar aynen otel gibi sefil, perişan ve sistem dışıdır.

2. **Otel: Yurtsuzluğun Yurdu**

Modernite ve postmoderniteyle birlikte mekân kavramı ve mekânın algılanma biçimi değişmiş, zamane mekânları türemiştir. Bu değişimi yansıtan en iyi örneklerden biri de otellerdir. Fransız Antropolog Auge'nin "yok mekân" olarak adlandırdığı ve otellerin de içinde bulunduğu bu yerlerin ortak özellikleri *"aidiyetsizlik, yersizleşme, tüketim, haz, tatmin, geçicilik, kimliksizlik"* (Karasakaloğlu-Zengel, 2012:86) olarak verilir. *"Kalıcılık üzerine değil geçicilik üzerine kurulu, hafızanın, birikmenin olmadığı bu sentetik yerler"* (Çetken, ET:10.11.2014) toplumun aynası olan romanlara da yansır. Anayurt Oteli ve Dünya Ağrısı'ndaki oteller günümüzün beş yıldızlı tatil mekanları değildir. Bu oteller daha çok modernitenin yalnızlığını, geçiciliğini, yersizliğini simgeler. Evin yoksunluğunu imler. Ev, aileyle birlikte geleneksel ve toplumsal değerlerin simgesiyken otel, evden ve evin temsil ettiği değerlerden sıkılan ve kaçan bireyin sığındığı bir yerdir.

Bahsi geçen yoksunlukları Zebercet, Mürşit'e göre daha çok duyumsar. Çünkü Mürşit'in kendini ait hissetmese de bir evi ve ailesi vardır. Otel onun için katlanılması gerekli bir iş yeridir. Lakin Zebercet'in otel dışında gidecek bir yeri yoktur. O, evsizliğin, ailesizliğin acısını otelin soğuk, kimliksiz odalarında tadar. Gelen gider. Fakat o hep oteldedir ve görülür ki *"bir otel odası, bir 'tam' yer değildir"* (Güngören, 2003:47). Ramazan Korkmaz'a göre Zebercet fenomenolojik bir dikkatle bakıldığında bir yersizlik/yurtsuzluk itkisidir ve mekânsızlığın/yurtsuzluğun akustik imgesi olan, bir yerde olamayan sürgün bir yazgının çığlığıdır (Korkmaz, 2005:141). Nitekim Zebercet'in gece gündüz beraber bulunduğu yegâne kişi, gündüz oteli temizleyen, gece ise uyuyan, iki kocadan ayrılmış, otuz beş yaşındaki ortalıkçı kadındır. Zebercet için otel gibi duygusuz ve kimliksiz olan bu kadın sadece cinsel ihtiyacını giderdiği bir objedir ki cinsel ilişki esnasında dahi uyur. Zebercet'in sebepsiz yere bu kadını boğması ve ardından kendini asmasını şuuraltında taşıyageldiği evsizliğin/eşsizliğin çığlığının bir tezahürü olarak okuyabiliriz. Aynı şekilde iki cenazenin de sahibinin, ağlayanının olmayışını bu yalıtılmışlıkla değerlendirebiliriz ki Necip Fazıl'ın "Otel Odaları" şiirindeki "*Ağlayın, aşinasız, sessiz can verenlere, / Otel odalarında, otel odalarında."* mısralarındaki aşinasız ve sessiz ölümlerdir bunlar.

Otelin daimi konukları Zebercet ve ortalıkçı kadındır. Onun dışındakiler için otel bir uğrak yeridir. Bir ev buluncaya/kuruncaya veya evlerine dönünceye kadar zoraki konak-

ladıkları bir yerdir. Nitekim Anayurt Oteli'nin sakinleri şu şekilde verilir: *"köylüler, tütün parası bekleyenlar, parti delegeleri, dişçiler, hastaneden* çıkanlar*, yatak bulamayan hastalar, askere gelenler, pazarcılar, celepler, çalışmaya gelenler, iş arayanlar, öğretmenler, sınava gelen* öğrenciler, avukatlar, bir yakınlarının *Ağırceza'daki duruşmasına gelenler, gezici oyuncular, bir gecelik çiftler, emekli subay olduğunu söyleyen adam, ortal*ıkçı *kadın, kedi, gecik…"* (AO s.60)

Otel denildiği zaman zihinlere düşen görüntülerden biri, evde yapılamayan kanun veya ahlak dışı işlerin mekânı olmasıdır. Anayurt Oteli de kimi zaman -bir erkekle bir oğlanın homoseksüel ilişkisi (AO s.33), evli olmayan çiftler, para karşılığı bir gecelik birliktelikler (AO s.40)- kanunen veya ahlaken onaylanmayan bu ilişkilerin günah odaları olur. Dünya Ağrısı'ndaki Mürşit'in otelinde bu görüntüler yer almaz fakat şehrin üç otelinden biri "malum işler oteli" denilerek bu gerçekliğe dikkat çekilir.

Mürşit'in otelinde de Zebercet'inkine benzer yalnızlığı, köksüzlüğü, geçiciliği görmek mümkündür. Anayurt Oteli'nin yerin altını gösteren levhasının, otelin şehre ait olmadığına dair imgesel çağrışımının Dünya Ağrısı'nda *"Burası şehrin bir parçası değil ki, hatta dünyanın bir parçası değil, burası belirsiz bir durak, içerde sigara içildiği için ceza bile kesilemeyecek kadar yok bir yer."* (DA s.200) şeklinde açıkça ifade edildiği görülür.

Mürşit'in otelinde, Anayurt Oteli'nde olduğu gibi daimi olarak bir patron, Mürşit, bir de orta işlerine bakan, Kibar, vardır. Bunun dışındakiler müşterilerdir. Ya otelin ya da kahvehaneye dönüşen lobinin müşterileri. Mürşit'in oteline, şehrin en iyi oteli olan Beyazıt Oteli'ne gidemeyenler ve orada yer bulamayanlar gelir. Mekân ve içindekiler birbirini dönüştürür, benzetir. Otelini zamana uyduramayan, kalorifer döşetemeyen, sobayla dahi ısıtamayan, binayı, eşyayı yenileyemeyen Mürşit, müşteri profilini zorunlu olarak değiştirir. Sonunda onlara uygun bir otel haline gelir. Babasının bedavacı dediği garibanların oteli olur: *"Çok uzun zamandır mühim biri gelmiyor. Otel otellikten çıktığından beri gelenler belli, itilmişler, kakılmışlar, hayatın dibine sürgün edilmişler."* (DA s.191) "Çulsuzlar, hast*alar, ayyaşlar, hırsızlar, bitliler, dilenciler, beş parasız askerler, fakir öğrenciler, mahkemelik köylüler, sokağa atılmış ihtiyarlar*." (DA s.254)

Dünya Ağrısı'nda anlatıcının *"Ev başka bir şeydir çünkü. Evin duvarları hayatın alanını belirler, hayat evle hayat bulur, bir tanım kazanır."* (DA s.287) cümleleri, anlatı yapılarının çözümlenmesinde temel güçlerin çatışmasını yansıtan KORA şemasında[9] ülküsel değerlerden kalıcılığı ve içtenliği simgeleyen evle karşı değerlerden geçiciliği ve soğukluğu temsil eden otel arasında bir kıyaslama olarak okunabilir (Korkmaz, 2005:142). Ancak belirtilmelidir ki romanın iki kahramanı Mürşit ve Madenci, bu düşünceyle içindeki acıları gidermek için ev ve evlenme yoluna gitmiş fakat mutlu olamamışlardır. Onların bu durumu 1870'ten 1970'e kadar yüz yıllık zaman zarfında Türk romanında "ev"in serencamını incelyen Handan İnci Elçi'nin şu tespitleriyle örtüşür: *"Topluma ve kitle kültürüne uyum sağlayamayan Modernist, 'ev'siz olduğu gibi, yaşadığı toplumun ev kültürüne karşı bir tepki geliştirir. Kolektif değerleri üreten ve yayan aile ile ailenin varlık merkezi olan ev, Modernist yazarın hedef alanındadır. Buna göre Modernist romanların kahramanları ya 'ev' sizdir, ya da yaşamak durumunda olduğu evle sürekli bir çatışma içindedir* (Elçi, 2003:226).

9 KORA şeması için bkz: Korkmaz, 2002:273.

3. **Otel: Engelleyici Eyleyen**

Romanda mekânın, olaylara ve durumlara sahne olmasının dışında başka işlevleri de vardır. *"Mekânın/uzamın değişik işlevleri, kişilerin yer değiştirmelerini (sürgün, göç, yolculuk), görünümlerini, çevreyi algılayış biçimlerini, ruhsal durumlarını ve karakterlerini açıklayabilir. Bunun yanında uzam, değişik eyleyen rolleri de oynayabilir. 'Özne' (başkahraman), 'yardımcı", ya da engelleyici gibi…"* (Sağlık, 2002:147) Bu bağlamda incelenen iki romanda, özellikle dünya Ağrısı'nda, otel engelleyici bir eyleyen karşımıza çıkar.

Anayurt Oteli'nde Zebercet'in dünyası adeta otelden ibarettir. Çevreyle ilişkisi oldukça sınırlıdır. *"Otelden pek seyrek çıkardı. Şimdiki gibi olağanüstü bir durum olmazsa yılda ya da iki yılda bir terziye, altı ayda bir keselenmek için hamama, dört haftada bir saç tıraşına, ayda bir otelin paralarını İstanbul'a yerleşen Faruk Keçeciye göndermek için postaneye giderdi. Yılda bir otelin vergisini de yatırırdı ama bunun için ayrıca çıkmazdı; postaneye gittiği bir gün yatırırdı. Her çıkışında, özellikle hamama gittiğinde, o yokken otelde kötü bir şey olacakmış gibi tedirginlik duyardı. Şimdi de hızlı yürüyordu."* (AO s.21) cümlelerinden anlaşılacağı üzere otel, onun için korunaklı bir alan, dışarısı ise mümkün olduğunca, zorda kalmadıkça çıkılmayacak, çıkılacaksa da bir önce işini halledip geriye dönülmesi gereken bir alandır. Bu rutin çıkışların dışında otelden çıkmak yazar tarafından olağanüstü çıkış olarak nitelenir: "*Adamın biri oda arkadaşlarının paralarını ve saatlerini çalıp gitmişti. Otelden olağanüstü çıkışlarından biri bu yüzdendi*." (AO s.26)

Anlatıcı, askerden gelen Zebercet'in dışarıyı unutmasını, otelin sorumluluğunu üstlenmesine bağlar: *"On yılı geçmişti sinemaya gelmeyeli; otelin sorumluluğunu yüklendikten sonra unutmuş gibiydi."* (AO s.51)

Dışla, dışarısıyla bütünleşmesini engelleyen otel, Zebercet için kopamayacağı bir mekândır. Zihninde kurguladığı bir diyalogda emekli subayın *"kaçmam gerek siz"* sorusuna *"ben kaçamam bağlıyım burada ölülere konağa"* (AO s.93) cevabını verir. Nitekim emekli subay olduğunu söyleyen kişi, kendi kızını boğarak öldürmüş ve kaçmıştır. Aynı eylemi gerçekleştiren Zebercet, fırsatı olmasına rağmen öldürdüğü ortalıkçı kadının cenazesiyle günlerce aynı binada kalmış, kaçamamıştır.

Sonuç olarak otel Zebercet için bir bağ olmuş, onun çevreyle olan ilişkisini sınırlamıştır. Gerçi bunun asıl nedeni, otelden ziyade Zebercet'in şuuraltı ve şizoid kişiliğidir.

Otelin engelleyici bir eyleyen olarak sık vurgulandığı roman, Dünya Ağrısı'dır. Mürşit'i hayatın anlamını keşfetmek ve yaşamak için gittiği İstanbul'dan döndüren, bankonun gerisine oturtan ve *"ömrüne el koyan"* (AO s.186) oteldir. Otelin sorumluluğudur. Mürşit, yıllardır ait hissetmediği bu kafesin içinde yaşmak zorunda kalır. *"Benim bu otelden başka istikbalim mi var?"* (AO s.194) diyen oğluna *"Burası adamı bitirir, iliğini kemiğini kurutur."* (AO s.195) cevabını verir. Otel, Mürşit'in geleceğine pranga vurmuştur. İstemese de ömrü burada çürür.

Babasının, "*Burası senin istikbalin, ben ölünce senin olacak. Sen işleteceksin. Daha da ileri götüreceksin. Senin ekmek kapın, evlendiğinde aileni buradan doyuracaksın*." sözleri karşısında Mürşit'in düşüncesini anlatıcı şöyle verir: *"O ne tek meselesi doyurulmak olan bir aile ne de taş kafesten bir istikbal istedi. Ama ikisi de üstüne kaldı."* (AO s.293)

Otel, Mürşit için *"gidememekti(r), gelip gidenleri kıskanmaktı(r). Henüz çocuk olduğu halde, uçsuz bucaksız bir dünya üzerinde kendine verilen ömrün dört katlı bu taş binada sona ereceği fikri onu"* (AO s.294) öldürür.

Mürşit için otelde ve şehirdeki yaşam, yıllardır birbirini takip eden boğucu günlerdir. Değişmeyen, rutin hayatın öznesidir otel. *"Kahvaltıdan sonra otele geliyor, hayat aynen devam ediyor. Ne düzlük bir şey. Bekle de akşam olsun, rakıyı devir gene, belki bu gece ölürüm umuduyla."* (AO s.199)

Hayatı bir yük olarak gören Mürşit, *"hancı değil yolcu olmak"* (AO s.67) istemektedir. O ailesine, otele, şehre yabancıdır. (*"Ömrünü geçirdiği şehre yabancı hissetti kendini, ama hoşlandı bundan. Zaten hiç ait olmadı ki."* AO s.235) Aidiyet bağı kuramaz. Bunlar, onun için ayak bağıdır. Fakat bu bağdan bir türlü kurtulamaz. Bankonun gerisinde gelip gidenleri seyreder, kök salar: *"Zaten hep birileri gelir, birileri gider buraya. O arada dünya döner, gündüzler geceye bağlanır, ay bulutların arasına girer çıkar, ben kök saldığım yerde kalırım. Bazıları benim gibi ağaç doğar."* (AO s.251)

Hem Zebercet hem de Mürşit için otel "kendi olma" ve "kendini gerçekleştirme" adına engelleyici bir role sahiptir. Gerçi Zebercet için otel başlarda bir ülküdür, bir istikbaldir. Fakat otelde mutluluğu yakalayamaz, otuz üçünde intihar eder. Mürşit hiç bulunmak istemediği bir yerde otuz küsur yılını geçirmenin dramını yaşar. Hatta okuyucu Zebercet'ten çok Mürşit'in intihar etmesini bekler. Yoksunluklarının, bunalımlarının, mutsuzlukların altında farklı nedenler yatsa da otel her ikisi için de bir bitişi hazırlar.

4. **Otel: Mecburi Sığınak**

Ramazan Korkmaz'ın mekân sınıflandırması ve adlandırmasına göre her iki eserin temel mekânı olan "otel", "olgusal mekânlar"ın "labirentleşen dünya ya da kapalı ve dar mekânlar" başlığına oldukça uygun düşmektedir. Zebercet ve Mürşit'in oteli, *"yalnızca topografik bir yer değil, anlam üreten, anıları barındıran, kişinin iç dünyasını yansıtan bir değerdir"* (Korkmaz, 2007:403). Bu yönüyle çevresel değil olgusaldır. Modernist iki yazarın kaleminden çıkan romanlardaki oteller –daha da daraltarak otelin bir odası veya girişteki bankonun gerisi- labirent izlekli kapalı ve dar mekânın en yetkin örnekleri olarak okunabilir. Labirent izlekli kapalı ve dar mekânların genel özelliklerinden birisi mekânın yalıtıcı niteliğinin içinde yaşayan kişiyi dış dünyadan ve diğer insanlardan koparabilmesidir (Korkmaz, 2007:410). Bu manada bahsi geçen eserlerde otelin romanlarda öne çıkan bir diğer simgesel anlamı içindekiler için bir kale, sığınak olmasıdır. Roman kahramanları -bilhassa Zebercet- için otel dıştan, çevreden kaçışın, kopuşun ifadesidir.

Zebercet'in hayatı neredeyse otelde geçer. Dışarıya mümkün olduğunca çıkmaz. Dışarıya çıktığı zamanlarda ise bir an önce otele dönmek ister. Kendisini rahat hissetmez, otelde kötü şeylerin olacağına inanır. Zebercet oteldir. Onun ruhundaki örselenmiş havayı otelin duvarlarında, odalarında, merdivenlerinde görmek mümkündür. Zebercet'in ol(a)mayan evidir. Psikanalitik anlamda anne hasreti çeken Zebercet için otel, hayatını idame ettirdiği güvenli bir liman, anne rahmidir.

Evsizlerin, yurtsuzların geçici durakları olan otel Zebercet'in her şeyi olmuştur. Onun için 'dış'tan kaçıştır. Ancak evdeki içtenlik ve aile ortamının getirdiği aidiyet duygusunu ona veremez. On yıldır sürekli değişen konuklarına karşılık Zebercet hep aynı sıradan ve saçma işleri (söz gelimi sonrasında polislerin hiç okumadığını öğrendiği kalanların listesini deftere geçirmek ve bunları haftada bir karakola götürmek gibi) yapar.

Nihayetinde Zebercet, içinde "var" olduğu otelde intihar ederek "yok" olur. Geride otelin yatağında *"donunun sol paçasından fildişi renginde koyuca bir sıvı"* (AO s.108) bırakarak otuz üç yaşında varoluşun ağırlığına canını teslim eder. Kaçıp dışarıda muharebe etmektense kendi kalesinde hayatına son vermiştir.

Dünya Ağrısı'nda Mürşit, mahpus hayatı sürdüğü bu küçük şehirde ev-otel-atlantik meyhanesi dışında nadiren başka yerlerde bulunur. Kendisine ayak bağı olan otel aynı zamanda onun için bir sığınaktır. Aynen Zebercet'te olduğu üzere çok lüzum olmadıkça dışarı çıkmaz. Bankaya veya vergi dairesine gidilmesi gerekiyorsa oğlu Özgür'ü gönderir. Kalabalığa girmek, selam vermek, az çok konuşmak, dinlemek, alttan almak, insanlara değerek yaşamak ona acı verir (AO s.144). Otelde, ağrısıyla zamanı öldürmeye çalışır.

Mürşit için nefret objesi otel, bir noktadan sonra zoraki kabullenilen bir yer olur: *"Sanki yıllar önce yanlışlıkla kendisinin olmayan bir eve girmiş, evdekiler de kaybettikleri birinin yerine koymuşlar, benimsemişler, geçinip gidiyorlar. İstediği kadar başını alıp gitmeyi hayal etsin, oteline ait o, yeri orası."* (AO s.253) Romanın sonunda otuz yılı aşkın süredir kendisine pranga olan oteli oğluna devreden Mürşit'in, gidecek başka bir yer bulamayıp otele dönmesi onun trajedisidir. Onun bu durumu azat edilen kölenin gidecek bir yer, yapacak bir iş bulamayıp tekrar efendisinin buyruğuna sığınmasına benzer.

II. SONUÇ

Mekân, anlatma esasına dayalı metinlerin en önemli unsurlarından biridir. Eserin oluşturulmasında ve çözümlenmesinde mutlaka üzerinde durulması gereken bir yapı taşıdır. İlk akla gelen, olaylara ve durumlara sahne olma işlevi dışında değişik işlevleri de barındıran mekânın eserlerdeki görünümü, zamana ve içinde yaşanılan çağın koşullarına göre değişir, çeşitlenir. Eserlerden çıkartılan mekân envanterleri, tarihsel ve sosyal değişmelerin kurmaca eserlerde takip edilebilmesine imkân tanır.

Bir mekân unsuru olarak "otel"in romanımıza girişi, modern zamanların kentleşme olgusunun bir sonucudur. Oteller yalnızlık, evsizlik, yurtsuzluk, geçicilik, köksüzlük, kimliksizlik gibi simgesel çağrışımlarıyla modern zamanlarda "dünya ağrısı"na maruz kalan, varoluş sancısı çeken, kendine ve topluma yabancılaşan roman kişilerinin anlatımında kullanılan önemli sahnelerden biri olarak karşımıza çıkar. Modern ötesi zamanların mekân tipolojisinde "yok mekân"lar listesinde yer alan oteller, bahsi geçen değerlerin simgesi olmasının yanında tüketim ve hazzın çok yıldızlı sembolleri de olur.

Türk romanında otel denildiği zaman çoğunluğun ilk aklına gelen roman, herhalde, Zebercet'in Anayurt Oteli'dir. Ocak 2014'te basılan Dünya Ağrısı'ndaki Mürşit'in oteli de "roman ve otel" kavramları beraber düşünüldüğünde mutlaka hatırlanması gereken bir mekân olarak romanımızda yerini almıştır. Bahsi geçen romanlarda "otel", olaylara ve durumlara sahne olmanın yanında (s)imgesel değerleriyle eserlerin izleklerini taşır. Genel olarak iki eserde de otel bir sahne olarak başarılı bir şekilde kahramanı tanıtır ve kişiliğini yansıtırken aynı zamanda bir eyleyen olarak "engelleyici" özne konumundadır. Zebercet için bir istiridye kabuğu, Mürşit için ise bir kafestir. Dışla, çevreyle bağı azaltan otel, kahramanlar için birer mecburi sığınaktır. Zebercet ve Mürşit'in yoksunluklarını, acılarını, ağrılarını yaşadığı yerdir.

KAYNAKÇA

Ağaçsapan, Asuman (2013). "Tanpınar ve Pamuk'un Eserlerinde Şehir İmgesinin Mekân Açısından İncelenmesi". *IV. Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi Kongresi "Kültürler ve Değerler Buluşması" Bildiri Kitabı*. Kırıkkale. 67-77.

Atılgan, Yusuf (2013). *Anayurt Oteli*. İstanbul: Yapı Kredi Yay.

Batur, Enis (2003a). " 'Otel' Bir Yazı Atölyesinden". *Kitaplık*, S.63, 46.

Batur, Enis (2003b). "Otel" (Kitaplık'ın 37. Sayısından Alıntı). *Kitaplık*, S.63, 61-62.

Cangüleç, Özgür (2006). *Franz Kafka'nın Die Verwandlung ve Yusuf Atılgan'ın Anayurt Oteli Adlı Yapıtlarında Yabancılaşma ve Yalnızlık*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

Celal, Metin (11.02.2014). "Ayfer Tunç'tan 'Dünya Ağrısı'". *Cumhuriyet Kitap Eki.*

Cevizci, Ahmet (2005). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.

Çetken, Pelin (ET:10.11.2014). "Hayatın Yeni Parçaları Yok-Yerler". *http://www.mekanar.com/tr/yazılar/makale/hayatın-yeni-parçaları-yok-yerler-pelin-çetken.html.*

Elçi, Handan İnci (2003). *Roman ve Mekân* Türk Romanında Ev. İstanbul: Arma Yayınları.

Güleç, Cengiz (1994). "Anayurt Oteli: Zebercet'in Dünyası". *Varlık*, S. 1013, 22-23.

Güngören, Didem Nur (2003). "Kendi Odasına Kapalı Kalana". *Kitaplık*, S.63, 47-48.

Karasakaloğlu, Duygu – Zengel, Rengin (2012). "Yok- Mekânlar Olarak Temalı Otellerde Kaybolma Algısı Üzerine Bir İnceleme". *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt 23, Sayı 1, Bahar, 86-98.

Kolcu, Ali İhsan (2003). *Yusuf Atılgan'ın Roman Dünyası*. İstanbul: Toroslu Kitaplığı.

Korkmaz, Ramazan (2002). "Romanda Dramatik Aksiyonu Sağlayan Değerlerin Görüntü Seviyeleri Üzerine Bazı Öneriler", *Scholarly Depth and Accuracy, A Festschrift to Lars Johansani Lars Johanson Armağan*ı, *(Editörler: N.Demir-F.Turan)*. Ankara: Grafiker Yayınları. 271-282.

Korkmaz, Ramazan (2005). "Yurtsuzluk İtkisi: Anayurt Oteli". İlmi Araştırmalar, S.20, 139-148.

Korkmaz, Ramazan (2007). "Romanda Mekânın Poetiği". *Edebiyat ve Dil Yazıları Mustafa İsen*'e *Armağan, (Editörler: Ayşenur Külahlıoğlu İslam – Süer Eker)*. Ankara. 399.415.

Moran, Berna (2008). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Narlı, Mehmet (2002). "Romanda Zaman ve Mekân Kavramı". *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (Journal of Social Sciences)*, C.5, S.7, 91-106.

Sağlık, Şaban (2002). "Kurmaca Âlemin Kurmaca Sözcülerinden Romanda Zaman- Mekân- Tasvir". *Hece Türk Romanı Özel Sayısı*, 65/66/67, 130-163.

Tekin, Mehmet (2009). *Roman Sanatı Romanın Unsurları 1*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Tunç, Ayfer (2014). *Dünya Ağrısı*. İstanbul: Can Yayınları.

Tunç, Ayfer (14.01.2014). "Bu **Ü**lkenin Umut ve Huzur Verdiğini Hiç G**örmedim**" (Röportajı Yapan: Handan Özsoy). *Vatan Kitap*.

Tunç, Ayfer (21.01.2014) "Her Fail Bir Kurban Aslında" (Röportajı yapan: Suzan Demir). *Taraf Gazetesi.*

Özet

"Anayurt Oteli" ve "Dünya Ağrısı"nda Otel (S)İmgesi

Roman, bir edebî tür olarak modern zamanlardaki popülaritesini birey ve toplum gerçekliğini ayrıntılı bir biçimde, tüm boyutlarıyla ele alması ve anlatmasına borçludur. Bireyin ve toplumun her halinin yansıtıldığı romanlarda kurgunun vazgeçilmez temel unsurlarından biri "mekân"dır. Mekân, anlatılarda sadece bir sahne unsuru olarak karşımıza çıkmaz. Türlü işlevleriyle, simgesel değerleriyle tematik gücü üzerinde taşıyan anlatı kahramanlarından biri

olabilir. Okur ve araştırmacılar, insanın ve toplumun tarihteki yolculuğunu ve bundan sonraki seyrini eserlerdeki mekânlardan takip edebilir.

Bu bağlamda toplum-zaman-mekân düzeneğinde önemli simgesel mekânlardan biri "otel"dir. "Otel"in romanımıza girişi, modern zamanların kentleşme olgusunun bir sonucudur. Oteller yalnızlık, evsizlik, yurtsuzluk, geçicilik, köksüzlük, kimliksizlik gibi (s)imgesel çağrışımlarıyla eserlerde işlenir. Modern sonrası zamanların mekân tipolojisinde "yok mekân"lar listesinde yer alan oteller, bahsi geçen değerlerin simgesi olmasının yanında tüketim ve hazzın da sembolik mekânları olur.

Bu çalışmada, bahsi geçen bilgilerden hareketle Yusuf Atılgan'ın "Anayurt Oteli" (1973) ile Ayfer Tunç'un "Dünya Ağrısı" (2014) adlı eserleri, "otel" (s)imgesi etrafında tahlil ve karşılaştırma yöntemiyle incelenmiştir. Eserlerdeki oteller, "roman kahramanı", yurtsuzluğun yurdu", "engelleyici eyleyen" ve "mecburi sığınak" başlıkları altında (s)imgesel değerleriyle çözümlenmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak her iki eserde de "otel" sadece bir sahne unsuru olarak yer almaz. Çeşitli işlevleriyle kurgunun önemli bir parçası haline gelir.

Anahtar Kelimeler: Yusuf Atılgan, Anayurt Oteli, Ayfer Tunç, Dünya Ağrısı, Otel.

Abstract

"Anayurt Oteli" And The Symbol-Image Of Hotel In "Dünya Ağrısı"

The novel owes its popularity as a literary type in modern times to its explaining and discussing the person and society reality with its all aspects in detail. In novels where every status of the person and the society is reflected, one of the indispensable basic elements of the fiction is "place". Place doesn't confront us just as a scene element in narrations. With its various functions, symbolic value, it may be one of the narration heroes carrying the thematic power on itself. Readers and researchers can follow the human and society's progress in history and their later journey from the places in the works.

In this regard, one of the important symbolical places in society-time-place mechanism is "hotel". The access of hotel to our novels is the result of the fact of urbanisation in modern times. Hotels are handled with their symbolical connotations like loneliness, homelessness, statelessness, temporariness, rootlessness, state of disidentification. In the place typology of the times after modernisation, the hotels which take part in the list of absent places become the places of consumption and pleasure besides being the symbol of the values which are mentioned.

In this work, heading from the information mentioned, Yusuf Atılgan's work "Anayurt Oteli" (1973) and Ayfer Tunç's work named "Dünya Ağrısı" (2014) are examined around the symbol and image of "hotel" with analysis and comparison method. The hotels in the works are tried to be analysed under the titles of "hero of the novel", "land of the landlessness", "the one making preventer" and "compulsory shelter". As a conclusion, in both works, "hotel" doesn't take part just as a scene element. It becomes an important part of the fiction with its various functions.

Keywords: Yusuf Atılgan, Anayurt Oteli, Ayfer Tunç, Dünya Ağrısı, Hotel.